

Bernt Gustavsson: Sanningens minut

- Om strävan efter det sanna inom vetenskap, filosofi, politik och konst

Vid dessa de sista Vestlunddagarnas inledande föreläsning började Bernt Gustavsson med att kommentera demokratibegreppet, som genomgående varit det övergripande temat för de årliga seminarierna sedan starten 2014 genom Gösta Vestlunds önskan att "demokratisera demokratin".

Bernt skiljer mellan två grundläggande synsätt på demokrati: partikularism och universalism. Å ena sidan dels de partikulära strömningar som betonar värdet av olika (traditionella) gemenskaper, kommunitarism, dels de som utgår från grupper som för sin talan tillsammans och starkt betonar den särskilda rätten till sin egen identitet. Å andra sidan de som betonar universell rättvisa och rättigheter, företrädna av politiska filosofer som John Rawls ("En teori om rättvisa"). Utifrån skillnaden mellan det universella och det partikulära har Bernt sedan sökt tänkande och tänkare som lyckas förena dem, som Ricoeur, Arendt, Benhabib och Nussbaum.

Han använde Anne Applebaums bok "Demokratins skymning" för att visa det faktum att auktoritära regimer på senare år vunnit terräng i världen, ett tema som återkom under det fortsatta seminariet, tydligast i Staffan Lindbergs föreläsning senare under dagen.

I samband med detta kunde Bernt via begreppet "postsanning" (alternativa fakta, "fake news", faktaresistens och rena påhitt) glida in på sitt huvudtema – sanningsbegreppet, och dess tolkningar i vetenskapen, filosofin, politiken, och konsten. Det blev en både bred och detaljerad belysning, kort sammanfattad nedan.

Under delaspekten *Vetenskap mot populism* tog han upp klimatfrågan, förnekelsen av naturvetenskapens rön, alternativa fakta och evidensbaserad kunskap (Wikforss), relationen/föreningen av inre (tolkning och förståelse) och yttre (strävan efter) sanning (Bengt Kristensson Ugglå), naturvetenskapens och humanioras respektive kunskapssyn samt vetenskap i förhållande till konst vad rör sanningsbegreppet.

Sanning i filosofin belyste sannolikhetsbegreppet och utreddes vidare i termer av bland annat objektivism kontra relativism, sanningskriterier, korrespondens och koherens, motsägelsefrihet och praktiska konsekvenser.

Sanning och lögn i politiken inleddes med en ny hänvisning till Hannah Arendt och förekomsten av förnufts-sanningar och faktasanningar, där filosofer och forskare står för de förra, "folket på torget", vars påståenden ibland avfärdas som "åsikter", för de senare. Här berördes skillnaden mellan att *ha* åsikter, och att *bilda* åsikter genom samråd med andra, något som senare under dagen exemplifierades i Julia Rybergs föreläsning.

För att belysa vad makt kan innebära i relation till demokrati belystes begreppen mikromakt, diskurs, åsiktskorridor. När ett helt samhälle befinner sig i sanningsenlig förnyelse, som Sydafrika på 1990-talet, bildas en sanningskommission, där sanningsbegreppet tillämpas. Sanning och lögn, åsikt och fördom, fakta och fantasi var motsatser som analyserades.

Med begrepps-paret sanning och dikt kommer vi in på *Sanning i litteraturen*. Med denna utgångspunkt betonade och rekommenderade Bernt inledningsvis den uppmärksammade boken *Sanningskonst*, ett samtal där Sven Lindqvist för ett samtal med litteraturkritikern och professorn Stefan Jonsson om sitt omfattande författarskap som löpte över sju decennier. Till konstens bidrag i sanningsfrågans belysning menade Bernt att den uppmärksammar möjlighetssinnet, avtäcker och upplåter verkligheten med hjälp av leken och spelet, där betraktaren/läsaren är medskapare.

Sanningen gestaltas med att fästa blicken (Knausgård), den öppnar upp och vidgar "vårt enda liv" (Martin Hägglund) och företräder den etiska universalismen (som i Thomas Manns *Bergtagen*). Andra referenser är Musil, Ibsen (livslögnen), Torgny Lindgren (fantasin; se nedan), Olga Tokarczuk och Kierkegaard (subjektiviteten är sanningen). Som exempel på en konstnär som tydligt förenade konst och politik nämndes Stefan Teleman.

(För en fördjupning av de föreläsningens begrepp och teorier som här starkt sammanfattats och koncentrerats hänvisas till Bernt Gustavssons nyligen utkomna bok "Strävan efter sanning i postsanningens tid".)

Föreläsningen interfolierades och kryddades med ett par exempel från kulturlivets värld.

Det ena var Tage Danielssons kreativa inledning till den såväl filosofiska som politiska monologen om sannolikhet, som projicerades i storbild.

Det andra var en uppläsning av två avsnitt ur skrönans mästare Torgny Lindgrens roman Pölsan, där två bilder av sanningsbegreppet kontrasteras mot varann. Lokalreportern från Avabäck, notisskrivaren Marklund, får ett uppsägningsbrev från chefredaktören (sid 9-11) som högstämt hänvisar till upplysning och oomkullrunkelig sanning, den solida verkligheten, det uppenbara och ovedersägliga, fakta, autenticitet och bevislighet. Verkligheten är dokumentarisk.

Notisskrivaren (Lindgrens alter ego) diktar ihop ett svar (sid 14-17) som aldrig avsänds, där det andliga, det drömmande, det djupt mänskliga, präglad av en djupare uppmärksamhet, varseblivning och skådande, tänkta sanningar, mottagarmedvetenhet och inte minst fantasin betonas.

Sedan skrev han Pölsan.
Kryddad - med notiser.

Stellan Boozon